

ФЕДЕРАЦІЯ
РОБОТОДАВЦІВ
УКРАЇНИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

ЗА ПІДТРИМКИ КОНФЕДЕРАЦІЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ ДАНІЇ

DI - DANSK INDUSTRI

СТАН ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ
УКРАЇНОЮ ТА ЄС ЗА ПІДСУМКАМИ
І ПІВРІЧЧЯ 2020 РОКУ

ЗМІСТ

Загальний стан промисловості України	4
Очікування промислових підприємств у I кварталі 2020 року щодо перспектив розвитку їх ділової активності	10
Стан добувної промисловості	10
Стан переробної промисловості	11
Стан електроенергетики та у постачанні води, газу і пари	13
Перспективи розвитку промисловості України. Бачення роботодавців	14

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Передбачена Угодою про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС почала функціонувати з 1 січня 2016 року.

До 1 січня 2016 року згідно з постановою Комісії ЄС від 16.04.2014 р. №374/2014 Європейський Союз надав Україні в односторонньому порядку автономні торговельні преференції. Автономні преференції діяли з 23 квітня 2014 року до 31 грудня 2015 року. Метою зазначених заходів було одностороннє зменшення або скасування митних зборів ЄС на товари, що походять з України. Тобто фактично Україна експортувала товари до ЄС на преференційних умовах, наближених до умов, передбачених ЗВТ, ще з 23 квітня 2014 року.

Проте ані автономні преференції, ані подальший початок функціонування ЗВТ не призвели до зростання в українській промисловості. В 2014-2015 роках індекс промислової продукції обвалився, відповідно, на 10,1% та 12,3%. Після чого у 2016-2018 роках індекс промислової продукції демонстрував мінімальне зростання відновлювального характеру в межах 1,1-4%, що в умовах обвалу попередніх років можна вважати стагнацією.

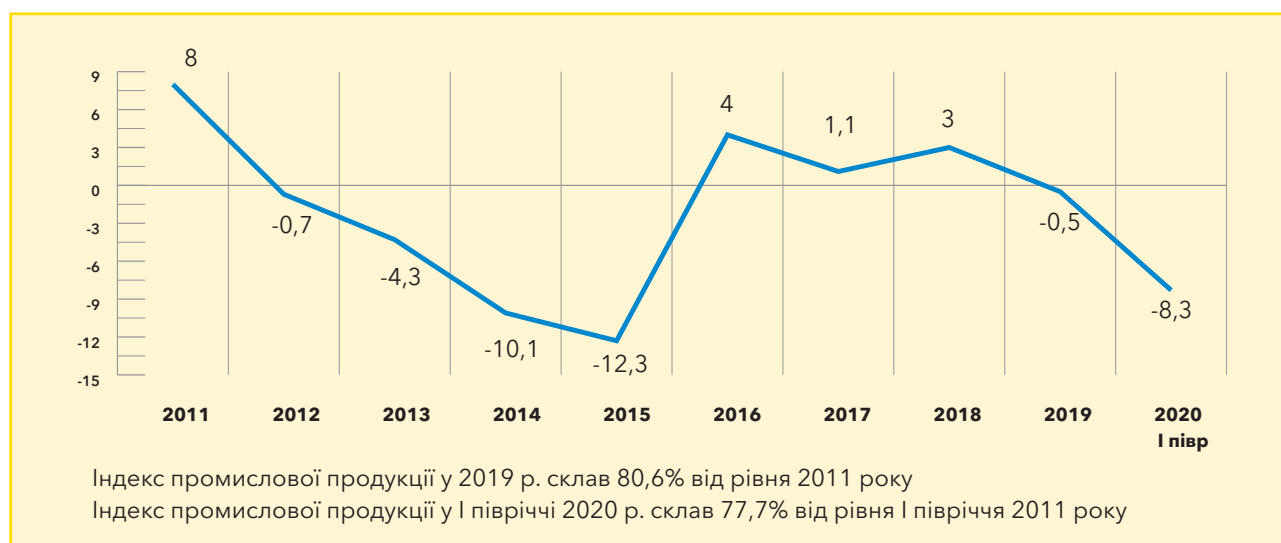
Основними чинниками стрімкого падіння в промисловості стали анексія Росією Криму, військове протистояння на сході країни разом з втратою контролю над частиною території Донбасу, втрата російського ринку та кооперації з російськими промисловими підприємствами, а також несприятлива кон'юнктура цін на основні товари українського експорту, технічні бар'єри та низький рівень кооперації української промисловості з промисловістю Євросоюзу, падіння внутрішнього попиту та відкритість економіки України для імпорту промислової продукції.

Нажаль у другому півріччі 2019 року падіння індексу промислової продукції поновилося. Цьому сприяла несприятлива кон'юнктура світового ринку металів. Але в більшій мірі поновлення падіння спровокували недолугі дії Національного банку та Уряду. Зокрема, Національний банк зосередився виключно на досягненні цілей інфляційного таргетування, залишивши поза увагою сприяння економічному зростанню на зайнятості. Це, зокрема, виражалося у утриманні необґрунтовано високої облікової ставки, непередбачуваності валютно-курсової політики та у стримуванні банківського кредитування промислового сектору економіки. Банківський ресурс спрямовувався або на фінансування дефіциту бюджету через купівлю державних цінних паперів, або ж навіть на купівлю депозитних сертифікатів НБУ – і цінні папери Уряду, і депозитні сертифікати НБУ при цьому мали надвисоку доходність. В цих умовах на ринок державних цінних паперів України було заведено ще й близько 4 мільярдів доларів спекулятивного капіталу. Це призвело до суттєвого укріплення курсу гривні (до 13%) у порівнянні з початком року. Що знизило конкурентоспроможність українських товарів передусім переробної промисловості на зовнішніх ринках та одночасно підвищило конкурентоспроможність імпортованих товарів на українському ринку.

За підсумками 2019 року індекс промислової продукції України впав на 0,5% та склав лише 85% від рівня 2013 року та 80,7% від рівня 2011 року (саме 2011 рік був останнім піком зростання промисловості, адже окремі обмежувальні заходи щодо українських товарів Російська Федерація почала приймати ще у 2012-2013 роках – на тлі підготовки до підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, яка тоді активно велася українською владою).

Фактично у 2020 рік українська промисловість увійшла у кризовому стані – у січні падіння індексу промислової продукції склало 5,1%, у лютому – 1,5%. Та вже в березні вона отримала нищівний удар у вигляді пандемії COVID-19 та світової економічної кризи. Наслідком стало те, що в першому півріччі 2020 року індекс промислової продукції скоротився на 8,3%. Індекс промислової продукції у першому півріччі 2020 року склав лише 80,6% від рівня першого півріччя 2013 року та 77,7% від рівня першого півріччя 2013 року.

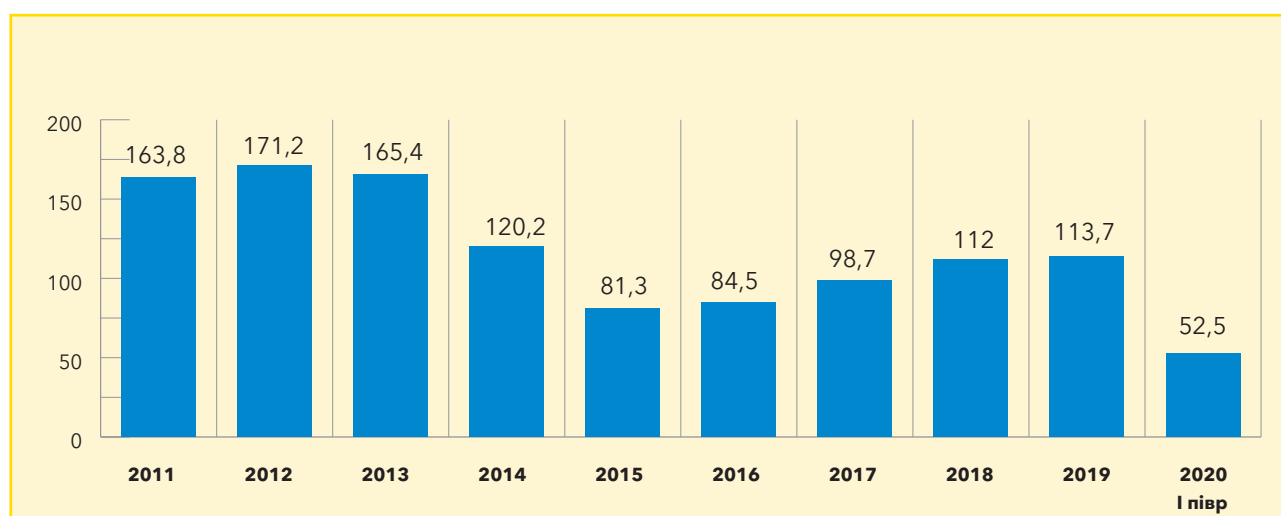
Зміна індексу промислової продукції, %

Номінальний обсяг реалізованої промислової продукції в доларовому еквіваленті у 2019 році склав лише 69,4 від рівня 2011 року.

Номінальний обсяг реалізованої промислової продукції в доларовому еквіваленті у першому півріччі 2020 року дещо вищий, ніж у першому півріччі 2019 року – передусім за рахунок ревальвації гривні.

Номінальний обсяг реалізованої продукції, \$ млрд

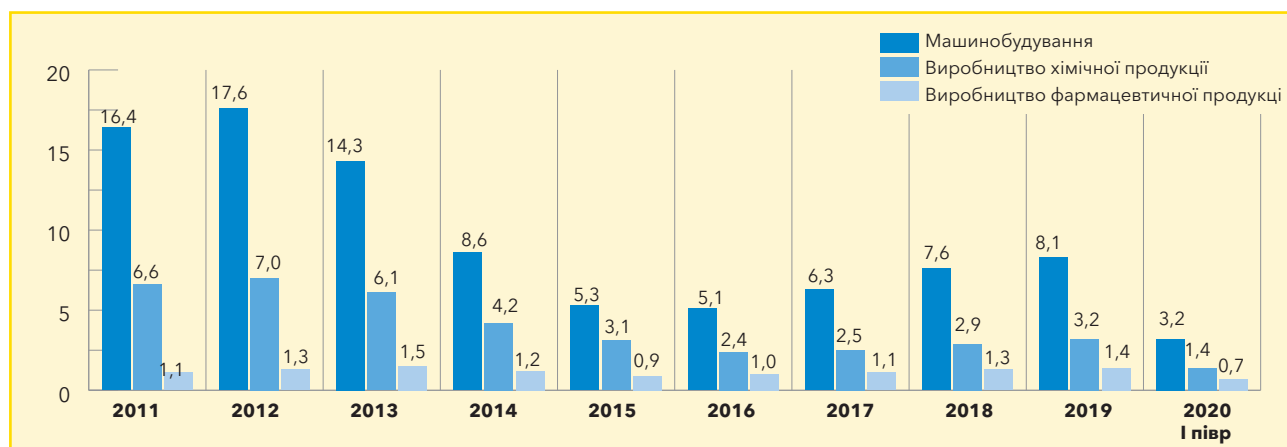

Номінальний обсяг реалізованої продукції в найбільш технологічних секторах української промисловості (зокрема, у машинобудуванні та хімічній промисловості) з 2011 року по 2019 рік продемонстрував більш ніж двократне падіння. Зростання за той же проміжок часу відбулося лише у виробництві фармацевтичної продукції, приблизно на 25%.

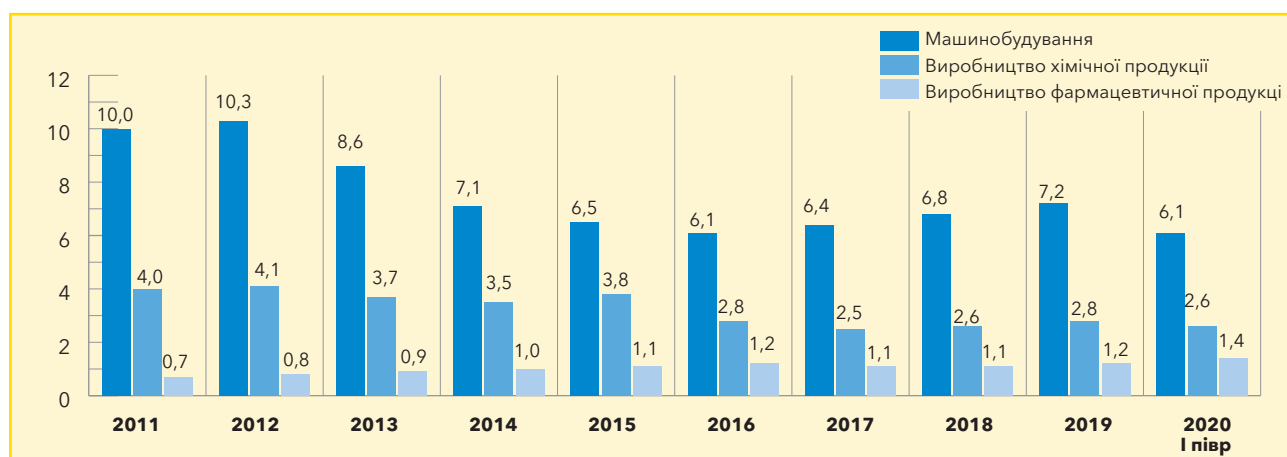
За підсумками першого півріччя 2020 року спостерігається тенденція до подальшого занепаду в секторах машинобудування та хімічної промисловості, яка спровокована пандемією COVID-19 та світовою економічною кризою.

Частка реалізованої продукції найбільш технологічних секторів промисловості у загальному обсязі реалізованої промислової продукції за підсумками першого півріччя 2020 року знов зменшилась до мінімального рівня в 10%, який вже спостерігався у 2017-2018 роках. Це в півтори рази менше, ніж вона складала у 2011-2012 роках.

Номинальний обсяг реалізованої продукції в найбільш технологічних секторах промисловості, \$ млрд

Частка реалізованої продукції найбільш технологічних секторів промисловості у загальному обсязі реалізованої продукції, \$ млрд

Загалом, поряд з видобутком вугілля (що пов'язано передусім із географічним розташування переважної кількості шахт саме на сході України) найбільших втрат за останні 7-9 років зазнали виробництво коксу та нафтопереробка, виробництво та розподіл газу, металургійне виробництво та сфера високотехнологічного виробництва - машинобудування, включаючи приладобудування та транспортне машинобудування, а також виробництво хімічної продукції.

Окремі сектори промисловості продемонстрували помірне зростання: крім згаданого фармацевтичного сектору зростання відбулося у виробництві виробів з деревини, текстильному виробництві, а також виробництві гуми та пластику. Втім, враховуючи незначну питому вагу зазначених секторів у промисловості, зазначене зростання не могло завадити загальному падінню у промисловості.

В умовах обмеженості внутрішнього попиту для української промисловості традиційно значну роль відгравали зовнішні ринки.

В 2011 році Україна експортувала промислової продукції на \$61,9 млрд. Питома вага промислової продукції у товарному експорті України складала 90,6%, а по відношенню до ВВП - 37,9%.

У 2013 році обсяги експорту промислової продукції зменшились до \$53,4 млрд або на 13,9% у порівнянні з 2011 роком. Питома вага промислової продукції у товарному експорті України зменшилась до 84,3%, а по відношенню до ВВП - 29,1%.

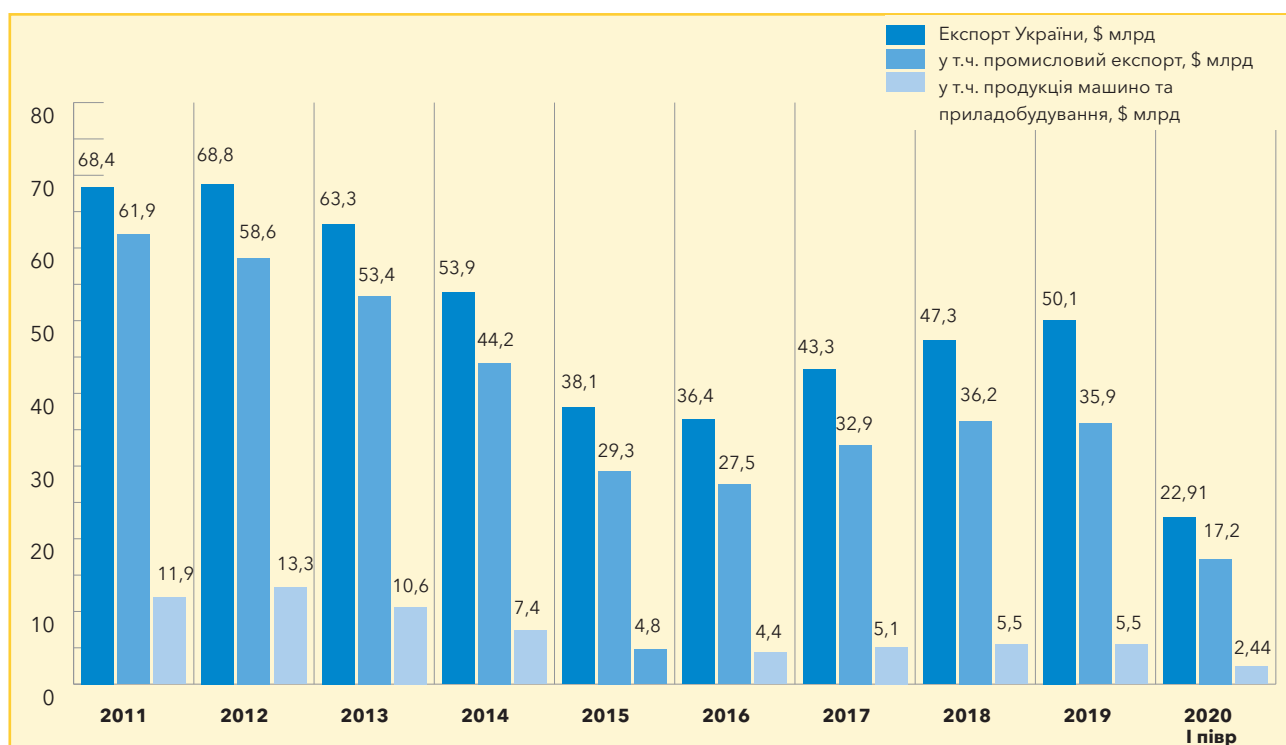
Після падіння промислового експорту до рекордного мінімуму (близько \$27,5 млрд) у 2016 році, у 2017 - 2018 відбувалося певне його зростання - до \$36,2 млрд. Проте у 2019 році обсяги експорту промислової продукції

знов почали зменшуватись та за підсумками року склали \$35,9 млрд, що на 42% менше у порівнянні з 2011 роком та на 33% – у порівнянні з 2013 роком. Питома вага промислової продукції у товарному експорті України у 2019 році зменшилась до рекордно низького рівня – 71,6%, а по відношенню до ВВП – до 25,6%.

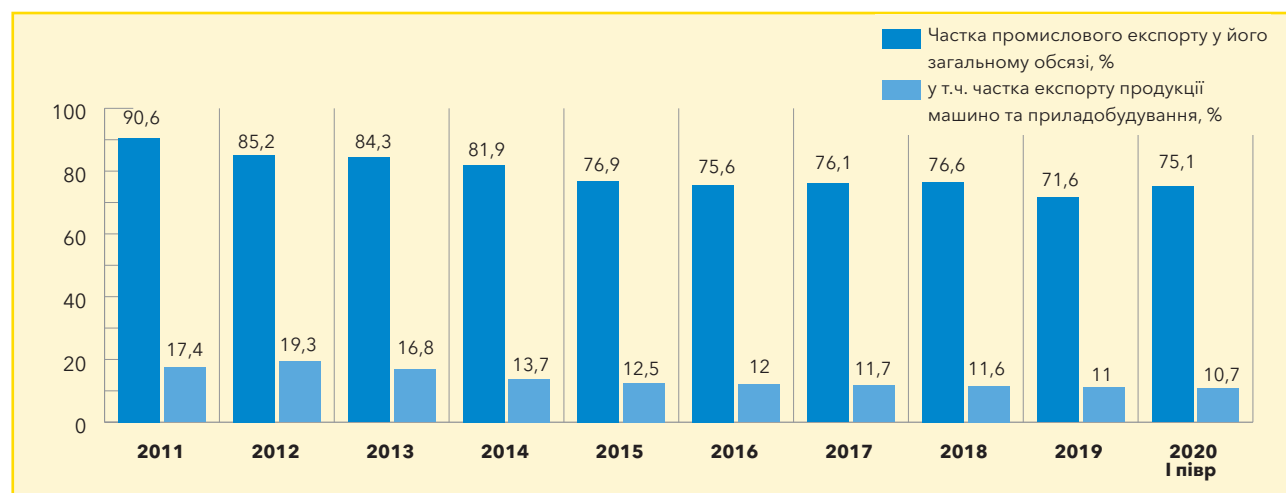
У першому півріччі 2020 року на тлі зменшення обсягів експорту сільськогосподарської продукції питома вага промислової продукції у експорті дещо збільшилася – до 75,1%. Проте по відношенню до ВВП вона залишилася на рекордно низькому рівні минулого року.

При цьому експорт продукції машино та приладобудування в номінальному вимірі за підсумками 2019 року зменшився більше ніж вдвічі у порівнянні з 2011 роком та майже вдвічі у порівнянні з 2013 роком. По відношенню до ВВП експорт продукції машино та приладобудування за підсумками 2019 року впав до рекордно низького рівня – 11%. І продовжив падіння у 2020 році – за підсумками першого півріччя досягнувши нового рекордно низького рівня в 10,7%.

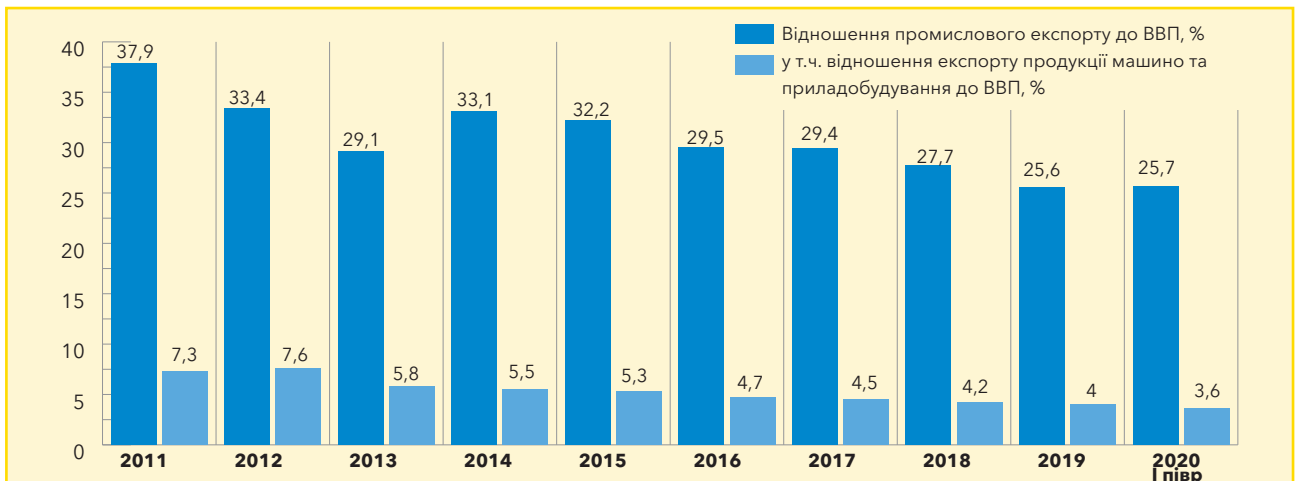
Експорт з України, \$ млрд

Частка промислового експорту у його загальному обсязі, %

Відношення промислового експорту до ВВП, %

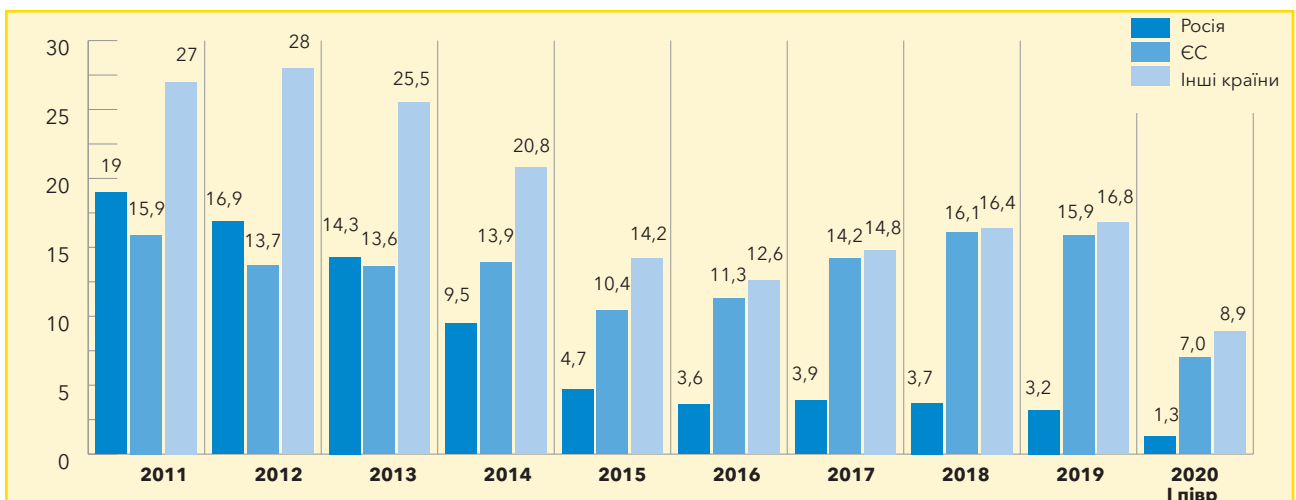
Експорт українських товарів до Російської Федерації у 2011 році склав \$19,8 млрд. При цьому промисловий експорт займав лівову частку поставань - майже \$19 млрд або 95,8%. У 2013 році експорт до Росії зменшився до рівня \$15,1 млрд або на 23,7%. За підсумками 2019 року він склав лише \$3,2 млрд або лише 16,2% від рівня 2011 року. Зрозуміло, що майже все це падіння прийшло саме на продукцію української промисловості. Зокрема, у порівнянні з 2011 роком експорт промислової продукції до Російської Федерації зменшився на \$15,8 або в 6 разів. Падіння промислового експорту до Російської Федерації продовжилось і у 2020 році, склавши за підсумками першого півріччя лише 1,3 млрд. дол.

Замістити втрати на російському ринку за рахунок нарощування експорту промислової продукції на інші ринки української промисловості не вдалося.

Постачання промислової продукції на ринки ЄС у 2019 році були на рівні постачання 2011 року, склавши \$15,9 млрд. Тобто промисловий експорт до країн ЄС за 8 років взагалі не збільшився, незважаючи на Зону вільної торгівлі. Більше того, у 2019 році промисловий експорт до ЄС виявився меншим, ніж у 2018 році, коли він склав \$16,2 млрд. Натомість експорт сільськогосподарської сировинної продукції з України до ЄС за той же час збільшився з \$2,1 млрд до \$4,8 або в 2,3 рази. У першому півріччі 2020 року тенденція падіння промислового експорту до Євросоюзу знайшла своє продовження - не останнім чином через пандемію COVID-19.

Постачання промислової продукції на ринки інших країн Світу за той же період скоротилися з \$27 млрд до \$16,8 млрд - на \$10,2 млрд або майже на 38%. У першому півріччі 2020 року незважаючи на пандемію COVID-19, експорт промислової продукції на ринки інших країн дещо поживався.

Експорт промислової продукції з України до Росії, ЄС та інших країн Світу.

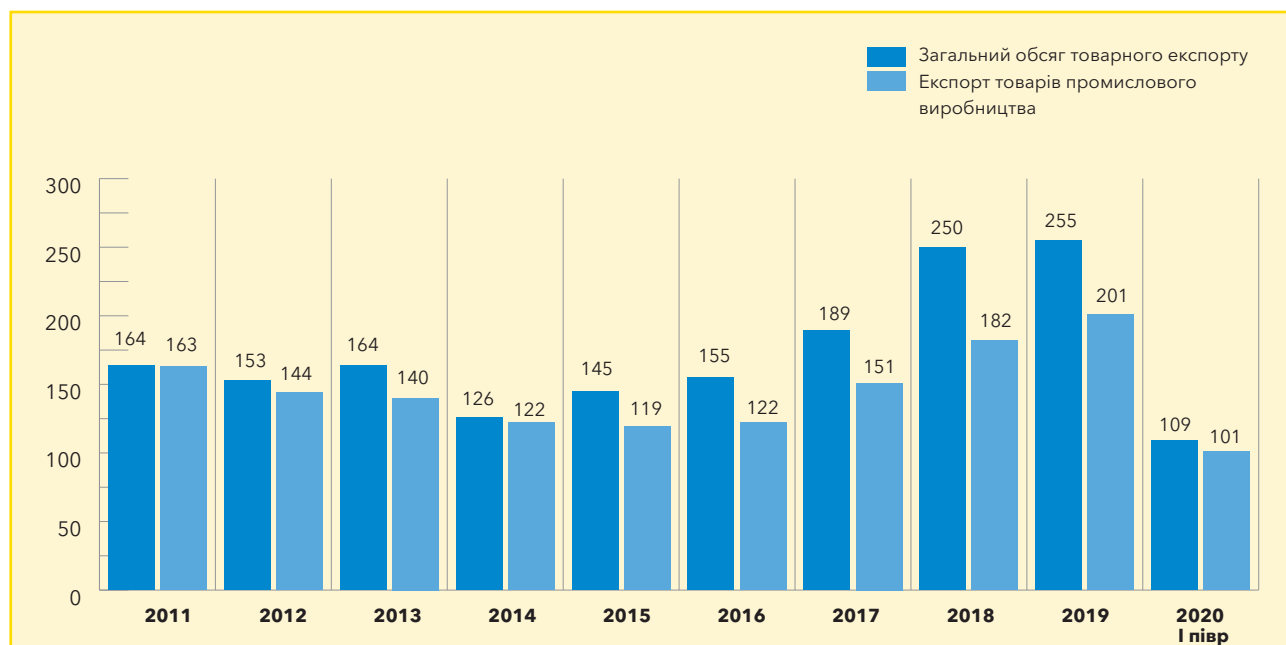

Головними чинниками падіння експорту промислових товарів на ринки інших країн стали анексія Росією Криму, військове протистояння на Сході країни разом з втратою контролю над частиною території Донбасу, втрата кооперації з російськими промисловими підприємствами, відсутність підтримки несировинного експорту з боку держави, а також тарифні та нетарифні бар'єри для промислової продукції українського експорту.

Експорт українських товарів взагалі та промислових зокрема до Данії є дуже обмеженим за своїми обсягами, хоча і стабільно зростає. У 2019 році загальний товарний експорт з України до Данії склав \$255 млн, з якого експорт промислової продукції - \$201 млн. У порівнянні з 2011 роком експорт промислової продукції збільшився на 23,3% (на тлі середнього збільшення експорту до ЄС на 0%). Натомість експорт сільськогосподарської продукції, якого майже не було у 2011 році зростає значно більшими темпами – він зріс у 2019 році в 54 рази через низьку базу порівняння 2011 року. У порівнянні з 2013 роком зростання експорту сільськогосподарської продукції до Данії склало 2,3 рази.

У першому півріччі 2020 року скоротився експорт до Данії сільськогосподарської продукції. Натомість скорочення промислового експорту не відбулося, незважаючи на пандемію COVID-19.

Експорт товарів з України до Данії

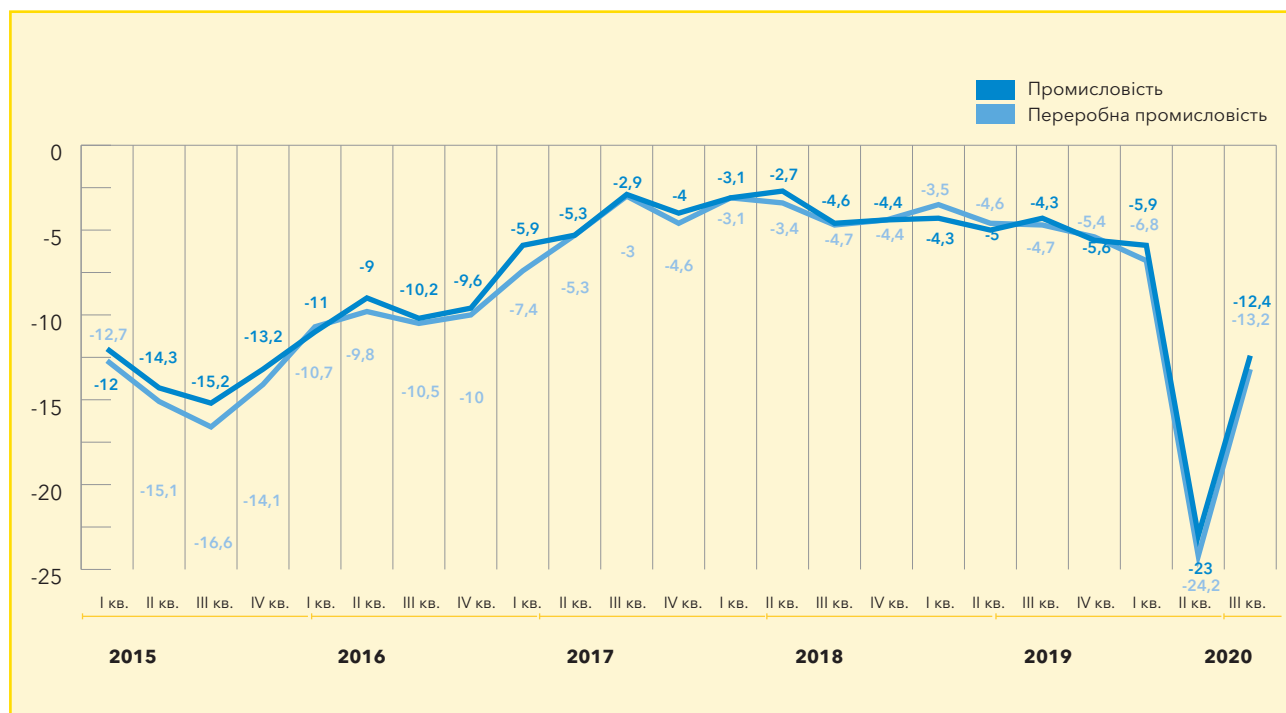

Очікування промислових підприємств у I кварталі 2020 року щодо перспектив розвитку їх ділової активності

У III кварталі 2020 р. індикатор ділової впевненості в промисловості підвищився майже у 2 рази у порівнянні з показником II кварталу: -12,4% проти -23%. Проте слід мати на увазі, що у II кварталі 2020 року на тлі пандемії COVID-19 та карантину індикатор впав до історично рекордного песимістичного рівня. Аналогічне покращення впевненості спостерігалось і в переробній промисловості, де цей показник підвищився з -24,2% у попередньому кварталі до -13,2%.

Проте індикатор ділової впевненості і в промисловості в цілому, і у переробній промисловості залишається вкрай низьким. Більше того, з початку спостережень у 2015 році він жодного разу так і не вийшов на рівень вище 0, демонструючи стабільно песимістичні настрої промисловців.

Індикатор ділової впевненості в промисловості

Стан добувної промисловості

У 2019 році частка реалізованої продукції добувної промисловості у загальному обсязі реалізованої промислової продукції дещо підвищилася – до 15,9% передусім через падіння реалізації продукції переробної промисловості а також електроенергетики та постачання води, газу і пари.

Індекс промислової продукції у добувній промисловості зазнав обвального падіння у 2014 – 2015 роках – передусім через втрату Україною контролю над частиною території Донбасу та бойові дії на території Донбасу, де видобувалася переважна частина вугілля.

Зокрема у ці 2 роки індекс промислової продукції у видобуванні вугілля впав майже у 2,5 рази.

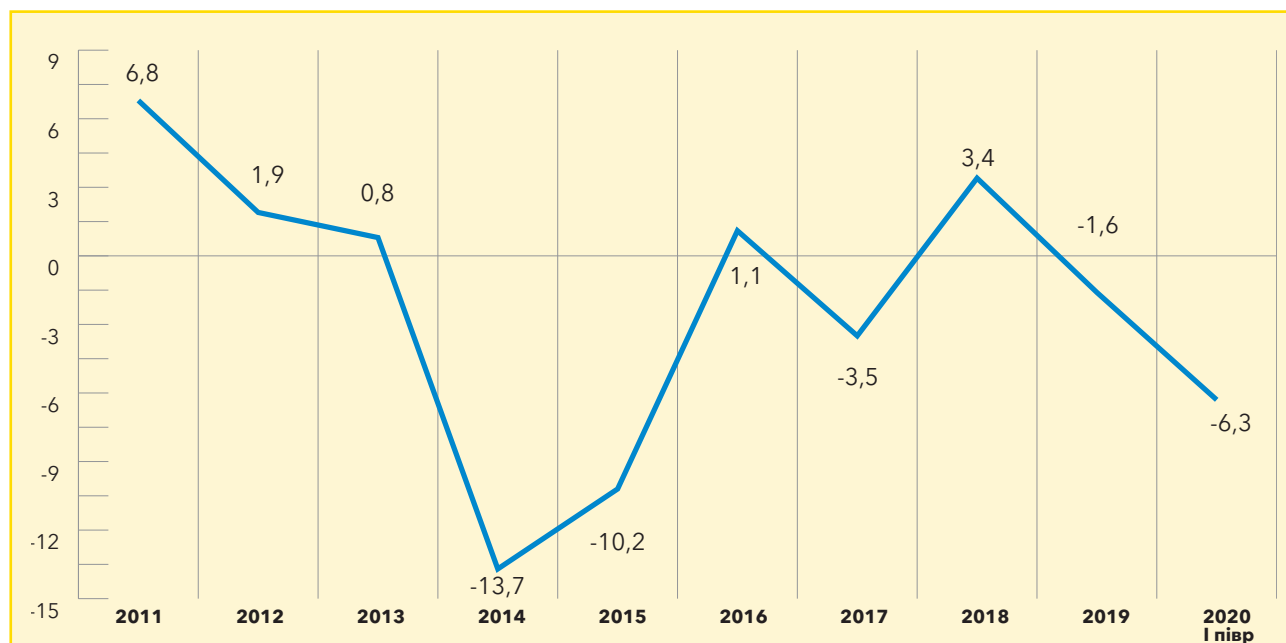
Суттєвих втрат видобувна промисловість зазнала також у 2017 році, коли українською владою було припинено господарські стосунки із непідконтрольною територією.

Негативну роль у падінні видобування інших корисних копалин також зіграли російські санкції щодо окремих корисних копалин, які переважно постачалися у Російську Федерацію (каміння, пісок тощо).

У 2018-2019 роках функціонування добувної промисловості стабілізувалося після кількох років падіння. В значній мірі через постачання видобутої сировини на експорт та сприятливу світову кон'юнктуру цін на таку продукцію. У 2019 році обсяг постачань продукції добувної промисловості до ЄС склав \$2,7 млрд, перевищивши рівень її постачання у 2011 році (\$2,5 млрд).

Проте у першому півріччі 2020 року знову відбулося значне падіння індексу – через пандемію COVID-19, карантинні заходи та світову економічну кризу, яка спричинила падіння попиту та цін на сировинні товари.

Зміна індексу промислової продукції у добувній промисловості

Стан переробної промисловості

Переробна промисловість є домінуючим сектором промисловості України. Протягом 2011 – 2019 років частка реалізованої продукції переробної промисловості у загальному обсязі реалізованої промислової продукції дещо знижувалася та за підсумками 2019 року склала 64,4%.

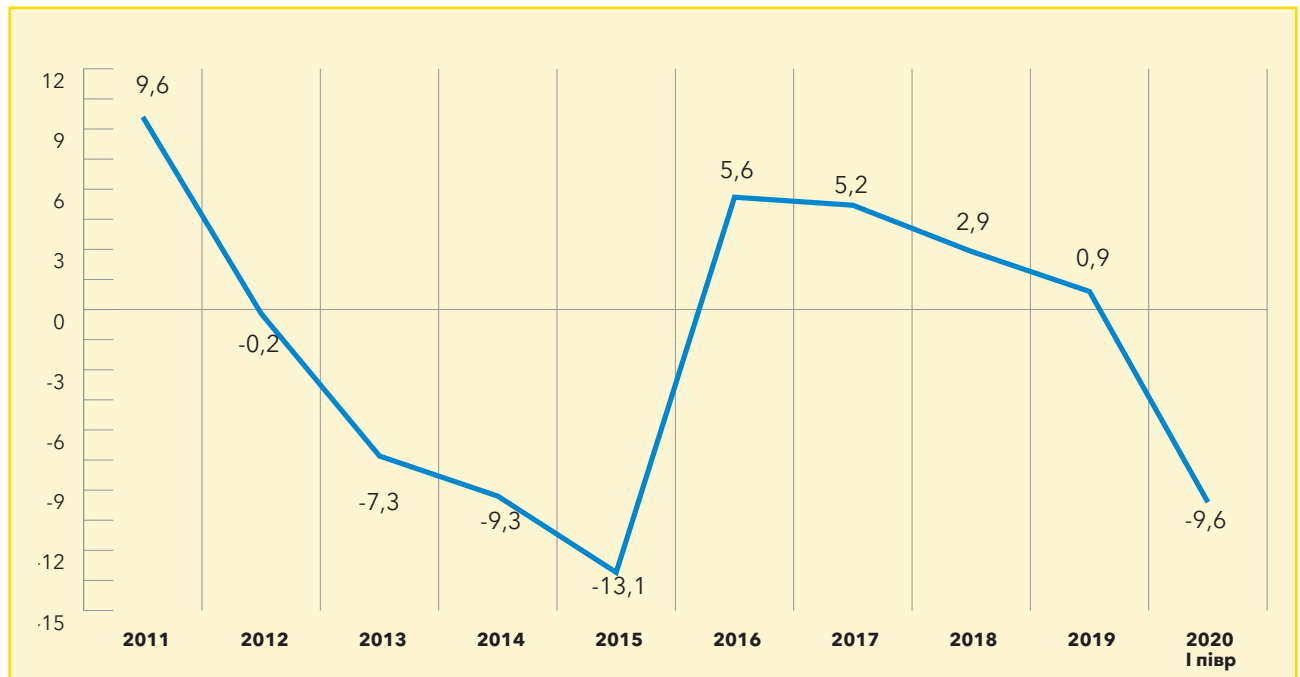
Індекс промислової продукції у переробній промисловості став суттєво падати ще у 2013 році. У 2014 – 2015 роках падіння тільки прискорювалося. Загалом за 3 роки падіння склало майже 27%. Головними причинами падіння спочатку стали превентивні санкційні заходи з боку Росії на тлі перемовин щодо підписання угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС. Зокрема, ще у 2013 році Російською Федерацією були введені обмежувальні заходи щодо імпорту продукції української харчової промисловості та частково – продукції машинобудування. У 2014 – 2015 роках відбувся розрив коопераційних зв'язків між російськими та українськими підприємствами, набрали оберти війна санкцій тощо, що передусім негативно відобразилося на українському машинобудуванні та хімічній промисловості.

У 2016 році у переробній промисловості почалося зростання відновлюючого характеру. Зокрема, у зв'язку із покращенням світової кон'юнктури на ринку металів, завдяки можливостям із імпортозаміщенням у зв'язку з падінням курсу національної валюти, а також і у зв'язку із збільшенням доступу на ринки ЄС, щоправда передусім щодо продукції із низькою доданою вартістю.

Втім вже у 2019 році темпи зростання переробної промисловості суттєво зменшились – до 0,9%. А в останні місяці минулого року фіксувалося падіння індексу. Зокрема, через штучну ревальвацію національної валюти через приплив спекулятивного капіталу на ринок облігацій внутрішньої державної позики, що знизило конкурентоспроможність українського товаровиробника як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. А також через погіршення кон'юнктури на ринку чорних металів у другому півріччі 2019 року.

У першому півріччі 2020 року падіння у переробній промисловості значно прискорилося на тлі пандемії COVID-19, карантинних заходів та світової економічної кризи

Зміна індексу промислової продукції у переробній промисловості

Стан електроенергетики та у постачанні води, газу і пари

Частка реалізованої продукції у електроенергетиці та у постачанні води, газу і пари протягом у 2019 році склала 19,7% від загального обсягу реалізації промислової продукції. Питома вага цього сегменту промисловості в реалізованій продукції з 2011 року зростає передусім через суттєве подорожчання енергоресурсів для українського споживача.

При цьому сегмент електроенергетики, постачання води, газу і пари також зазнав падіння свого індексу протягом 2013 – 2015 років, який повторився ще й у 2017 році.

Причинами падіння стали втрата певної частини енергогенеруючих потужностей у Криму та на непідконтрольній уряду території Донбасу, часткова втрата сировинної бази (зокрема щодо теплоенергетики) та падіння споживання у промисловості.

У 2019 році зазначений сегмент промисловості падав випереджаючими до інших сегментів темпами. Зокрема, через падіння виробництва у переробній промисловості, а також через теплу осінь та зиму кінця 2019 року.

У першому півріччі 2020 року падіння у зазначеному сегменті прискорилося.

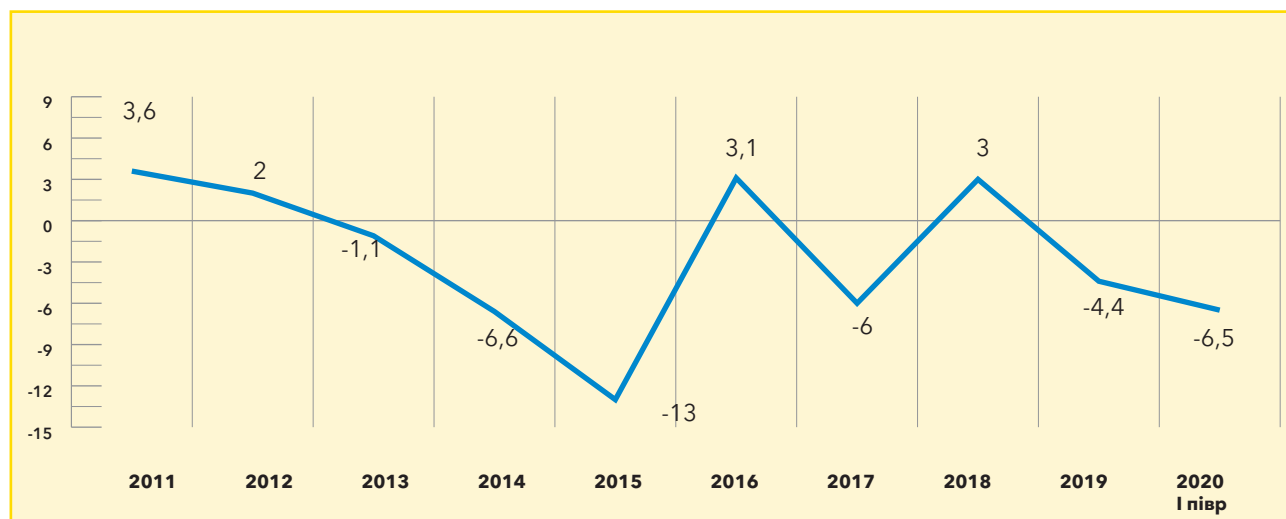
Особливістю сегменту електроенергетики, постачання води, газу і пари в українській промисловості є те, що він практично повністю орієнтований на внутрішній ринок. Лише незначна кількість електроенергії експортується до країн ЄС з так званого Бурштинського енергетичного острова.

Від початку 2018 року в Україні розпочалося реформування ринку електроенергії (більш детально про це у дослідженні Аналітичного центру економіко-правових досліджень та прогнозування ФРУ «Новий ринок електроенергії. Виклики для промисловості», яке було зроблено за підтримки DI).

Електроенергетика України на сьогодні стикається з низкою викликів. Від монополізації та корумпованості з одного боку, до зношеності значної частини виробничих потужностей та залежності від імпорту сировини з іншого.

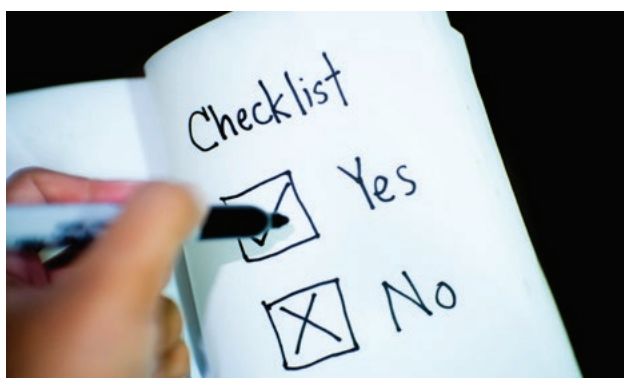
Зазначений сегмент потребує суттєвих капітальних інвестицій та розв'язання проблеми залежності від імпорту енергоносіїв навіть для підтримання існуючого рівня виробництва.

Зміна індексу промислової продукції у електроенергетиці, постачанні води, газу та пари

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ. БАЧЕННЯ РОБОТОДАВЦІВ

Перспективи розвитку промисловості України базуються на проведенні реіндустріалізації в рамках реалізації політики прискореного економічного зростання.

Зміни у монетарній політиці

Необхідною передумовою для проведення реіндустріалізації в рамках реалізації політики прискореного економічного зростання мають бути такі зміни у монетарній політиці.

1. Зміни в динаміці та характері емісії гривні.

Зменшення ролі та обсягів розміщення державних цінних паперів та використання депозитних сертифікатів Національного банку. Створення умов для випуску на ринок облігацій, випущених комерційними банками та інститутами розвитку для фінансування інвестиційних проектів із використанням всіх інструментів нагляду й контролю для блокування можливості нецільового використання коштів (зокрема, перенаправлення їх на валютний ринок).

2. Підвищення ролі відсоткової політики.

Зміни мають базуватися на формуванні ефективного відсоткового коридору короткострокових ставок НБУ, усередині якого перебувала б решта ставок грошового ринку: ставка рефінансування за кредитами овернайт має бути максимальною серед усіх ставок (її рівень повинен мати штрафний характер), а ставка мо-

білізаційних операцій НБУ за депозитами овернайт – мінімальною. Певні кроки в цьому напрямку впродовж 2020 року були зроблені – зокрема, було суттєво зменшено облікову ставку Національного банку України, запроваджено довгострокове рефінансування для комерційних банків тощо. Проте цих кроків явно недостатньо для відновлення кредитування банками реального сектору – обсяги таких кредитів продовжує зменшуватися.

3. Більш виважена та прогнозована курсова політика.

Перехід до режиму гнучкого курсу при значній відкритості української економіки та її досить високій імпортозалежності посилює ризик зростання інфляції в наслідок дії ефекту «переносу» (впливу змін курсу на інфляцію) – з одного боку. З іншого – проявив себе ефект непрогнозованої ревальвації гривні внаслідок спекулятивних операцій, яким потурає влада та Національний банк.

4. Перехід до політики гнучкого інфляційного таргетування.

Цілі Національного банку мають передбачати не тільки цінову стабілізацію, але й сприяння створенню робочих місць та зростанню ВВП.

Інституційні чинники грошово-кредитної та банківської політики, необхідні для реіндустріалізації.

1. БАНК РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.

В Україні у зв'язку з хронічною нестачею фінансових ресурсів та їх нераціональним використанням склалася катастрофічна ситуація із рівнем зношеності ос-

новних фондів та їх здатністю забезпечити випуск конкурентоспроможної продукції.

Серед основних причин такого стану можна назвати:

- недоступність довгострокового і середньострокового кредитування через високу вартість кредитів, тривалий термін окупності більшості інвестиційних проектів;
- обмеженість власних фінансових ресурсів у реальному секторі, особливо на збиткових підприємствах;
- неефективність і безконтрольність прямого бюджетного фінансування;
- відсутність повноцінної кредитної установи, яка б гарантувала здійснення фінансування ефективних інвестиційних проектів, що відповідають національним пріоритетам.
- Враховуючи світовий досвід, вбачається за необхідне створити державний Банк розвитку України має бути сприяти відновленню виробничого потенціалу та забезпеченню економічного розвитку країни, шляхом фінансової підтримки державної інвестиційної політики, спрямованої на реалізацію національних пріоритетів і активізацію інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств.

2. КРЕДИТНА ПІДТРИМКА ЕКСПОРТЕРІВ НЕСИРОВИННОЇ ПРОДУКЦІЇ.

Запровадження державної підтримки експорту товарів та послуг викликане передусім:

- хронічним дефіцитом торговельного балансу, сировинною монокультурою експорту й залежністю від кон'юнктури міжнародних ринків по цих групах товарів (метал, зерно, олія, добрива);
- відсутності дієвих механізмів страхування експорту, надання гарантій для участі у міжнародних тендерах тощо.
- При цьому майже уся світова торгівля машинами й обладнанням здійснюється за наданням експортерам комерційної позики (розстрочення термінів платежу), субсидуванні вартості експортних позик, страхових полісів, гарантій.

Необхідні кроки:

- початок повноцінної роботи Експортно-кредитного агентства, яке має перебрати на себе функцію під-

готовки, надання та погашення суверенних гарантій на розвиток експорту товарів й послуг, що мають високу частку доданої вартості;

- спеціалізація державного ПАТ «Укресімбанк» на здійсненні державного фінансування експорту готової продукції та послуг.

3. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА.

На сьогодні банківський сектор фактично самоусунувся від кредитування промисловості, зосередившись на спекулятивних операціях з валютою та державними цінними паперами, споживчому кредитуванню та частково - кредитуванню сировинного експорту.

Ключова мета реструктуризації банківського сектора полягає у відновленні їх кредитної діяльності та зміцнення довіри позичальників, з метою стимулювання економічного розвитку на основі реіндустріалізації національної економіки.

4. РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ЗНИЖЕННЯ РИЗИКІВ УЧАСНИКІВ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН.

Неналежне забезпечення захисту інтересів учасників кредитних відносин в Україні зумовлює їх підвищену ризикованість та обмежує їх розвиток. Дана проблема актуальна як для кредиторів, так і позичальників. Недосконалість нормативно-правового забезпечення повернення проблемних кредитів проявляється, зокрема у вигляді:

- наявних можливостей затягування судових справ, відмові у їх порушенні, суддівської переваги надавати відстрочку позичальникам, безконтрольна діяльність судових виконавців (виконується в середньому тільки 30% судових рішень) тощо;
- неповноти та непередбачуваної мінливості відповідного законодавства: введення мораторію на відчуження заставленого житла, неможливості виселення позичальників, неврегульованості ситуації з пропискою неповнолітніх;
- недосконалої процедури продажу заставленого майна на аукціоні (торгуюча організація часто необґрунтовано знижує ціну об'єкту);
- недосконалої процедури банкрутства (неможливо проводити банкрутство на користь 3-ї особи тощо).

Для посилення захисту інтересів учасників кредитних відносин необхідно:

- удосконалити нормативно-правове регулювання процесу звернення щодо стягнення та реалізації заставленого майна;

- стимулювати розвиток інституту досудового вирішення спорів;
- удосконалити стандартизацію кредитних продуктів, зокрема типову форму договорів з надання фінансових послуг фінансовими установами.

5. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У КОНТЕКСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.

Інструментарій державних запозичень дозволяє здійснювати фінансування багатьох важливих інвестиційних проектів, які зокрема пов'язані з реформою житлово-комунального господарства, муніципальної та транспортної інфраструктури, енергоефективних технологій та ін.

В Україні ринок державних запозичень спрямований практично виключно на фінансування бюджетного дефіциту.

Необхідні заходи:

- розробити механізм для випуску на ринок наступних довгострокових інвестиційних інструментів: муніципальні облігації; інфраструктурні облігації.
- забезпечити стимулюючий вплив держави на розбудову вторинного ринку державних цільових позик в чотирьох ключових сферах (депозитарна система, кліринг, маркетмейкерство, біржова діяльність).
- для підвищення ліквідності вторинного ринку державних цільових позик необхідно здійснити консолідацію ринкової інфраструктури (розрахункової, біржової, депозитарної).

Фіскальна політика

Основними опорними елементами реіндустріалізації в сфері фіскальної та митної політики мають стати:

1. Перехід від безсистемної та хаотичної до виваженої та стабільної фіскальної політики шляхом проведення системної податкової реформи з подальшим впровадженням щонайменш 3-річного мораторію на внесення змін до податкового законодавства.
2. Вирішення проблем митного адміністрування передусім шляхом дефіскалізації діяльності митниці, впровадження дієвих інструментів пост-аудиту.

3. Прийняття законодавства щодо дієвого стимулювання зовнішніх та внутрішніх інвестицій, включаючи і фіскальні стимули та гарантії щодо них.
4. Прийняття законодавства щодо випереджаючого розвитку експортних виробництв як локомотива розвитку економіки, включаючи фіскальні стимули та гарантії щодо них.

Конкуренція за інвестиції та зовнішні ринки

Необхідно розробити та впровадити три типи стимулюючих секторальних політик з інтеграції України в міжнародний розподіл праці:

1. Політика щодо виробництва стандартних товарів.

Виробництво стандартних промислових товарів потребує доступу до виробничої інфраструктури, зниження інвестиційних і операційних витрат та підтримки експорту.

2. Політика щодо товарів, які виробляються в контрольованих іноземними ТНК ланцюгах доданої вартості.

Виробництво товарів, які виробляються в контрольованих іноземними ТНК ланцюгах доданої вартості, потребує залучення ТНК у створення переробних виробництв. Для цього необхідно забезпечити умови, конкурентоздатні з іншими країнами. Для експортно-орієнтованих виробництв – це експортні переробні зони, які функціонують на умовах екстериторіальності і мають спеціальний режим оподаткування.

Також уряд України повинен стати активним учасником переговорного процесу з крупними ТНК, створивши для цього Агентство із залучення інвестицій.

3. Політика щодо товарів, у виробництві яких українські виробники через наявність НДДКР зберігають контроль ланцюгів доданої вартості.

Крім заходів з підтримки експорту, вітчизняні підприємства, які зберігають контроль над виробничими ланцюгами і глобальну конкурентоспроможність потребують:

- державне співфінансування НДДКР (до 50%);
- стимулювання внутрішнього попиту.

Попит на конкурентоздатну вітчизняну продукцію доцільно стимулювати двома шляхами: через реалізацію інфраструктурних проектів та державне замовлення.

Інвестиційні інструменти в рамках секторальних політик

1. Індустріальні парки

Інвестор не має нести витрат, пов'язаних з розвитком інфраструктури. Уряд або місцеві органи влади забезпечують інвестора земельною ділянкою з необхідною енергетичною і транспортною інфраструктурою. При відсутності в бюджеті коштів на розвиток інфраструктури, використовується формат державно-приватного партнерства, коли внеском держави/місцевих органів

влади є звільнення інвестора від сплати податку на прибуток та доходи фізичних осіб у вигляді заробітної плати на суму інвестицій в інфраструктурне облаштування.

Індустріальні парки слід розглядати як інструмент створення виробничої площадки з інфраструктурою.

Також на Індустріальні парки повинен поширюватися спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності, наведений вище.

Додаткові інвестиційні стимули для Індустріальних парків:

- надання субсидій на кожне створене робоче місце та/або перенавчання (за умови збереження робочого місця протягом 6-12 місяців). Обов'язкова вимога до інвестора – досягнення необхідного рівня локалізації/ступеня переробки (для уникнення крупно-вузлового «викруткового» збирання);
- незмінність (не погіршення) умов ведення бізнесу на території індустріального парку на період його існування.

Індустріальні парки повинні мати спеціалізацію за ознаками вертикальної інтеграції (кластерність).

2. Експортні переробні зони

Експортні переробні зони – це екстериторіальні експортоорієнтовані виробничі зони зі спеціальним економічним режимом. Використовуються багатьма країнами світу для залучення інвестицій, насамперед глобальних ТНК.

Умови функціонування експортних переробних зон в Україні повинні бути не гіршими ніж в країнах-конкурентах – Туреччині, Китаї, інших країнах Південно-Східної Азії. Тому законодавство про експортні переробні зони повинно передбачати наступні положення:

- режим вільної митної зони (екстериторіальність) – звільнення від ввізного мита і ПДВ імпорту обладнання, комплектуючих, сировини; відшкодування ПДВ у випадку завезення обладнання, комплектуючих, сировини з території України;
- звільнення від сплати єдиного соціального внеску для компаній які експортують не менше 85% обсягів виробництва (за вартістю);
- звільнення від податку на прибуток або пільгова ставка податку на 5-7 років;
- обов'язкова вимога до інвестора – досягнення необхідного рівня локалізації не менше 50% протягом 5 років з моменту початку виробництва для уникнення крупно-вузлового «викруткового» збирання;
- відсутність обмежень на репатріацію прибутку;
- незмінність (не погіршення) умов ведення бізнесу на території експортної переробної зони на період її існування.

Місцями розміщення експортних переробних зон в Україні можуть бути прикордонні райони, зокрема, прикордонні райони Західноукраїнських областей, міста Рені, Ізмаїл, Бердянськ, території морських портів, тощо.

Експортні переробні зони забезпечать створення робочих місць, зокрема, в депресивних регіонах, а також надходження в економіку іноземної валюти.

3. Технопарки

Технологічні парки (Технопарки) є інструментом розвитку галузевих науково-виробничих кластерів. Технопарки організують поряд з науково-дослідними установами і поєднують можливості наукових та дослідно-конструкторських установ з виробничими підприємствами. Вони забезпечують трансфер новітніх технологій та розробок у виробництво.

Формування технопарків є пріоритетним завданням у реалізації кластерних ініціатив. Він має надавати конкурентні переваги для залучення і утримання бізнес-ідей, для найму та підготовки кваліфікованих працівників, для підвищення продуктивності, розвитку інновацій та поліпшення умов на виробництві. Украї-

ні такий інструмент потрібен для розвитку наукового капіталу, збереження в країні наукових і конструкторських кадрів, комерціалізації НДДКР.

Основні сектори економіки для створення технопарків в Україні:

- енергетика та екологія (альтернативна енергетика);
- ВПК;
- інформаційні технології, програмне забезпечення та програмування;
- машинобудування;
- хімічна промисловість;
- металургія і металообробка.

Необхідно законодавчо передбачити в рамках технопарків:

- державне співфінансування НДДКР (до 50% їх вартості);
- часткове звільнення (до 50%) від єдиного соціального внеску, плати за землю та нерухомість;
- державне замовлення на інноваційну продукцію, що виробляється у технопарках.

4. Агентство з залучення інвестицій

Основні функції Агентства:

- популяризація України як привабливого місця для інвестицій;
- надання інформації та консультацій про потенційні інвестиційні можливості в Україні (регулярні аналітичні галузеві та регіональні звіти);

- підготовка та супроводження переговорів українських урядовців вищого рівня з крупними ТНК з питань розміщення виробництв та інших форм співпраці на території України;
- співпраця з державними чиновниками від імені іноземних інвесторів з питань придбання/оренди землі, розвитку інфраструктури, тощо. Перешкоджання корупційним вимогам, діючи в якості посередника між державними органами і інвестором;
- координація співпраці іноземних компаній з українськими університетами, науково-дослідними закладами та іншими підприємствами, для поширення технологій та ноу-хау (цього можна досягти, зокрема, шляхом створення нових технопарків разом з підрозділами українських вузів);
- консультації щодо вирішення юридичних питань;
- забезпечення зворотного зв'язку з інвесторами та їх захист від інституційних проблем в Україні. Для цього Агентство слід наділити спеціальними правами, зокрема, в частині призупинення збирання оспорюваних податкових зобов'язань, тощо.

Фінансування Агентства повинно здійснюватися з державного бюджету.

Експортна політика

Виходячи із тенденцій розвитку світової торгівлі та існуючих перешкод, пропонуються наступні напрямки експортної політики.

1. Створення інструментів експортної інфраструктури.

Створення державного експортно-кредитного агентства, яке страхуватиме експортні угоди, надаватиме гарантії для участі у міжнародних тендерах тощо.

Відкриття офісів Торгового представника в країнах торговельних партнерах України, передбачивши їх дієвий контакт з національною промисловістю.

Створення регіональної мережі інформаційно-консультативних центрів з питань процедури сертифікації української продукції відповідно до вимог нових технічних регламентів та стандартів ЄС.

2. Створення інструментів інтеграції в глобальні ланцюги доданої вартості.

Створення експортних переробних зон, які є інструментом прямої інтеграції в глобальні ланцюги доданої вартості, контрольовані іноземними ТНК.

3. Оптимізація внутрішніх процедур.

Збільшення терміну повернення валютної виручки 365 днів та подальша лібералізація валютних розрахунків.

Запровадження державними банками практики «форфейтингу» у зовнішньоторговельних операціях – прийом авальованих векселів нерезидентів – покупців українських товарів, що забезпечить вітчизняних експортерів додатковим фінансуванням.

ФЕДЕРАЦІЯ
РОБОТОДАВЦІВ
УКРАЇНИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

ЗА ПІДТРИМКИ КОНФЕДЕРАЦІЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ ДАНІЇ

DI - DANSK INDUSTRI